

Sprawozdanie z działalności Działu Dokumentacji Zabytków w roku 2013

W końcu maja 2013 r. w związku ze zmianami strukturalnymi Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie z Działu Dokumentacji Zabytków wyodrębniona została Biblioteka. W Dziale Dokumentacji Zabytków zatrudniona była jedna osoba adiunkt Andrzej Bierca.

Zbiory

W roku sprawozdawczym zasoby Działu wzbogacone zostały o kopie elektroniczne wysokiej rozdzielczości map, planów i fotografii Stargardu oraz okolic sprzed 1945 r. ze zbiorów: Kartenabteilung IIC Staatsbibliothek w Berlinie, Herder-Institut w Marburgu i Krigsarkivet w Sztokholmie.

Do zbiorów Działu wpłynęła dokumentacja techniczna wyremontowanej w latach 2011-2013 Bastei.

W 2013 r. kontynuowano zakładanie kart do dokumentacji fotograficznej i zbioru map Działu w komputerowym systemie wspomagania pracy muzeów i innych instytucji kultury „MUZEO”. Wprowadzono rekordy od nr MSDZ000003 do nr MSDZ000009.

Zbiory fotograficzne Działu Dokumentacji Zabytków w 2013 r. powiększyły się o fotografie dokumentujące zabytki Stargardu i zmiany zachodzące w architektonicznym krajobrazie miasta. Sfotografowano m.in.: kamienicę przy ul. Bolesława Chrobrego 2I (przeznaczoną do rozbiórki); dawny budynek Komendy Powiatowej Policji w Stargardzie (w trakcie wyburzania); Basteję w parku Piastowskim; mur obronny przy ul. Klasztornej (fragment od ul. Portowej); budynek mieszkalny przy pl. Św. Ducha; dawne magazyny wojskowe przy ul. Warszawskiej (od strony zachodniej) - obecnie sklep meblowy; Bramę Wałową (kolejne etapy renowacji); Bramę Młyńską; Basztę Morze Czerwone; Basztę Białogłówkę; mury obronne przy ul. Spichrzowej; budynek Książnicy Stargardzkiej; Hotel PTTK; Krzyż Pokutny; mur obronny za Arsenałem; Ratusz (prace remontowe); kamienicę secesyjną przy ul. Robotniczej; kościół Mariacki; budynki Szkoły Muzycznej (remont i przebudowa); budynek Urzędu Powiatowego przy ul. Skarbowej; kamienicę przy ul. Stefana Czarnieckiego 30-3I (przed i w trakcie remontu); most na rzece Inie na wysokości ul. Bydgoskiej (remont); obelisk upamiętniający nieistniejący kościół św. Józefa przy ul. Bolesława Chrobrego; młyn przy ul. Stefana Okrzei; Odwach; budynki plebanii kościoła Mariackiego (remont); Spichlerz przy ul. Spichrzowej.

Na terenie powiatu stargardzkiego sfotografowane zostały przez pracownika Działu A. Biercę następujące obiekty: Dalewo - rzeźby kommemoratywne w parku podworskim; Dobropole Pyrzyckie - pałac; Kępno - kościół; pod Kickiem (w lesie) głaz narzutowy z inskrypcją; Krąpiel - głaz narzutowy (pomnik upamiętniający poległych w I wojnie światowej); Marianowo - pomnik upamiętniający poległych w I wojnie światowej; Suchań - kirkut; Trąbki - cmentarz ewangelicki; Warszyn - kościół; Wiechowo - wieża kościelna; Grabowo - lapidarium; Koszewo - lapidarium.

Wykonana została także dokumentacja fotograficzna wystaw: *Samoloty nad Stargardem* (eksponowanej w parku Bolesława Chrobrego w Stargardzie); *Z oddali. Miasta Pomorza Zachodniego w 1954 roku w rysunkach Stanisława Mrowińskiego* (prezentowanej w Trzebiatowskim Ośrodku Kultury).

Udział w konferencjach naukowych

W dniach 26-27 listopada 2013 r. Pracownik Działu A. Bierca wziął udział w konferencji naukowej pt. *Wojska sowieckie w Polsce 1945-1993*, zorganizowanej przez Państwową Wyższą Szkołę Zawodową im. Witelona w Legnicy, gdzie wygłosił referat połączony z prezentacją multimedialną pt. *Radzieckie wojska lotnicze na Pomorzu Zachodnim (1945-1992)*.

Publikacje

W roku sprawozdawczym pracownik Działu A. Bierca był autorem następujących publikacji:

- *Radzieckie wojska lotnicze na Pomorzu Zachodnim (1945-1992)* (W: S. Dąbrowski, K. Jaworska, W.W. Szetelnicki (red.), *Wojska radzieckie w Polsce 1939-1993. Materiały pokonferencyjne*. Legnica, 223-237);
- *Formy i przykłady propagandowego wykorzystania miejsc upamiętnień poległych żołnierzy Armii Czerwonej zlokalizowanych na terenie Stargardu* (W: P. Knap (red.), *Pod dyktando ideologii. Studia z dziejów architektury i urbanistyki w Polsce Ludowej. Materiały pokonferencyjne*. Szczecin, 314-325);
- *Wycofanie 239. Baranowickiej Dywizji Lotnictwa Myśliwskiego Armii Radzieckiej z Pomorza Zachodniego* (Przegląd Zachodniopomorski 2013 (2), 81-121);
- *Uzbrojenie i wyposażenie żołnierzy w „operacji pomorskiej” luty-marzec 1945 r.*, Stargard 2013 (folder do wystawy o tym samym tytule).

Wystawy

28 lutego 2013 r. w gmachu głównym Muzeum przy Rynku Staromiejskim 3 została otwarta wystawa czasowa: *Uzbrojenie i wyposażenie żołnierzy w „operacji pomorskiej” luty-marzec 1945 roku*, której autorem i kuratorem był pracownik Działu A. Bierca. Wystawie towarzyszył folder. Zaprezentowane zostały eksponaty pochodzące ze zbiorów: Muzeum Historii Ziemi Kamieńskiej w Kamieniu Pomorskim, Muzeum Regionalnego im. Stanisława Staszica w Pile, Muzeum Ziemi Wałeckiej w Wałczu, zbiorów prywatnych (m.in. Roberta Adamowicza i Roberta Paducha) oraz zbiorów własnych naszej instytucji. Wystawa eksponowana była do 20 czerwca 2013 r.

28 czerwca 2013 r. w parku Bolesława Chrobrego została udostępniona zwiedzającym wystawa plenerowa zatytułowana *Samoloty nad Stargardem*, na którą pracownik Działu A. Bierca przygotował 11 plansz opisujących historię lotniska wojskowego w Kluczewie (wystawa była czynna do 30 września 2013 r.).

W omawianym okresie pracownik Działu A. Bierca pracował też nad wystawą stałą w Bastei pt. *Stargard-miejsce z historią. Stargard od czasów późnego średniowiecza do lat 20. XX wieku*.

Był on także kuratorem wystawy czasowej pt. *Powstanie Styczniowe. Nieznane obrazy, zapomniane wiersze*. Wystawa opracowana została przez antykwariat *Wu-el* ze Szczecina. Ekspozowana była od 1 sierpnia do 15 września 2013 r. w gmachu MAH w Stargardzie przy Rynku Staromiejskim 3.

Pracownik Działu był kuratorem wystawy czasowej pt. *Dywizjon 303*, której zasadniczą część stanowiły plansze ze zbiorów Muzeum Pracowni Arkadego Fiedlera w Puszczykowie. Według autorskiego scenariusza A. Biercy wystawa została wzbogacona o eksponaty wypożyczone ze zbiorów: Muzeum Regionalnego im. Stanisława Staszica w Pile i Muzeum Ziemi Wałeckiej w Wałczu. Wystawa była ekspozowana od 17 września do 15 listopada 2013 r. w gmachu MAH w Stargardzie przy Rynku Staromiejskim 3.

Przy współpracy z Wydziałem Kultury i Promocji Powiatu Stargardzkiego A. Bierca opracował scenariusz i koncepcję wystawy planszowej pt. *Kluczewo-historia pisana w trzech językach*, ekspozowanej od 30 października do 31 grudnia 2013 r. w gmachu Powiatu Stargardzkiego przy ul. Skarbowej 1.

Wystawa czasowa pt. *Z oddali. Miasta Pomorza Zachodniego w 1954 roku w rysunkach Stanisława Mrowińskiego* według scenariusza A. Biercy prezentowana była w kilku instytucjach. Od 6 grudnia 2012 r. do lutego 2013 r. w gmachu MAH w Stargardzie przy Rynku Staromiejskim 3, następnie w okresie marzec - maj w Bibliotece Miejskiej w Chojnie, w czerwcu - wrześniu w Muzeum Ziemi Kamieńskiej w Kamieniu Pomorskim oraz od września do października w Trzebiatowskim Ośrodku Kultury.

Referaty

Pracownik Działu A. Bierca w roku sprawozdawczym przygotował i wygłosił referaty:

- *Operacja Pomorska Armii Czerwonej luty-marzec 1945 roku* - w ramach cyklu „Muzealne Spotkania z Przeszłością” (21 luty);
- z okazji 68 rocznicy walk o Stargard w końcowym okresie II wojny światowej - podczas uroczystości zorganizowanych na Międzynarodowym Cmentarzu Wojennym w Stargardzie przy ul. Władysława Reymonta (5 marzec);
- *Kluczewo - historia pisana w trzech językach* - podczas panelu dyskusyjnego na temat historii lotniska w Kluczewie i okoliczności jego przejmowania przez stronę polską w 1992 r. w Starostwie Powiatowym w Stargardzie (13 listopad);
- *Architektura garnizonu stargardzkiego od XVIII do XX w.* - w ramach „Niedzielnych Spotkań Historycznych” w Pivnicy Towarzystwa Przyjaciół Stargardu (8 grudzień).

Kwerendy

Pracownik Działu w roku sprawozdawczym kontynuował kwerendę naukową w zbiorach Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Szczecinie dotyczącą Armii Radzieckiej na Pomorzu Zachodnim w latach 1945-1992.

A. Bierca, w oparciu o materiał zgromadzony w Dziale Dokumentacji Zabytków, udzielił informacji i udostępnił materiały o:

- operacji armii niemieckiej pod kryptonimem „Sonnenwende” z lutego 1945 r. (dziennikarzowi M. Rembasowi ze Szczecina);
- jednostce Waffen SS Dywizji „Holstein” (R. Christensen’owi);
- widoku Stargardu autorstwa Johana Wolfarta umieszczonego na bordiurze mapy Eliharda Lubinusa (K. Legowicz z „Dziennika Stargardzkiego”);
- budynku Książnicy Stargardzkiej (Dyrektorowi Książnicy Stargardzkiej);
- wyburzanym budynku Komendy Powiatowej Policji w Stargardzie (E. Chanczewskiej z redakcji „Głosu Szczecińskiego”);
- Spichlerzu przy ul. Spichrzowej w Stargardzie (na potrzeby pracy semestralnej);
- nieistniejącym przedszkolu przy ul. Włosienniczej w Stargardzie (na potrzeby pracy dyplomowej/inżynierskiej);
- młynie przy ul. S. Okrzei (dla redaktora z „Dziennika Stargardzkiego”);
- historii sprzed 1945 r. wsi Reptowo (B. Tkaczykowi);
- Land Usedom w Stargardzie (E. Fijołek);
- pracach rekultywacyjnych na terenie byłego lotniska w Kluczewie do prezentacji dla Studentów Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technicznego Wydział Ochrona Środowiska w Szczecinie;
- stargardzkich nekropoliach wojennych (E. Chanczewskiej dziennikarce „Głosu Szczecińskiego”);
- strukturze 9. Kołobrzeskiego Pułku Grenadierów ze Stargardu (T. Legęciowi).

Działalność edukacyjna

W okresie sprawozdawczym pracownik Działu A. Bierca przeprowadził cztery lekcje muzealne z następujących tematów: *Uzbrojenie i wyposażenie żołnierzy w „operacji pomorskiej” luty - marzec 1945 roku* (lekcje na wystawie); *Średniowieczny system obronny Stargardu* (lekcje w terenie).

Pracownik Działu A. Bierca w 2013 r. oprowadził: grupę archeologów z Bierzwnika po kościele Mariackim; grupę przewodników PTTK po wystawach w budynkach MAH w Stargardzie przy Rynku Staromiejskim 2-3; grupę osadzonych w Zakładzie Karnym w Stargardzie po wystawach w budynkach MAH w Stargardzie przy Rynku Staromiejskim 2-3; grupę studentów z Uniwersytetu Szczecińskiego po wystawach w Bastei i w budynkach MAH w Stargardzie przy Rynku Staromiejskim 2-3.

Pozostałe

Podczas „Nocy Muzeów” 18/19 maja 2013 r. pracownik Działu w oparciu o wystawę: *Uzbrojenie i wyposażenie żołnierzy w „operacji pomorskiej” luty-marzec 1945 roku* przeprowadził konkurs wiedzy na temat wystawy, w którym wzięło udział około 700 uczestników.

Pracownik Działu A. Bierca uczestniczył jako członek jury w pracach rady programowej „II Międzyszkolnego Przeglądu Plastycznego” pt. *11-listopada wolność w bieli i czerwieni* zorganizowanego przez Klub Wojskowy 12. Brygady Zmechanizowanej w Stargardzie.

Pracownik Działu A. Bierca wraz z P. Tarnawskim z Działu Historii i Badań nad Społecznością Lokalną sporządził wniosek o dofinansowanie zadania realizowanego ze środków pozostających w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w 2014 r., pt. *Przystosowanie pomieszczeń gospodarczych budynku szkoły gimnazjalnej na magazyn muzealny zabytków archeologicznych*.

Pracownik Działu A. Bierca dokonał weryfikacji pod kątem merytorycznym kart „Gminnej Ewidencji Zabytków” z obszaru Gminy Miasto Stargard.

2 marca 2013 r. pracownik Działu A. Bierca nagrał wypowiedź dla *StarTv* o walkach na Pomorzu Zachodnim w pierwszych dniach marca 1945 r. Udzielił on także wywiadów na temat wystaw: *Dywizjon 303* i *Kluczewo-historia pisana w trzech językach* dziennikarce internetowej gazety *Stargardzka.pl* Bożenie Kuszeli, a także brał udział w realizacji programu *Historia nieco pacyfistyczna* (TVP Szczecin) poświęconego przeszłości lotniska wojskowego w Kluczewie. Emisja miała miejsce 15 stycznia 2014 r. w „Magazynie Reporterów”.

Andrzej Bierca

Ryc. 1. Legenda do planu Stargardu z okolo 1650 r. pozyskanego ze zbiorow Kartenabteilung IIIIC Staatsbibliothek w Berlinie, sygnatura X 33955.

Kopia w zbiorach Działu Dokumentacji Zabytków MAH w Stargardzie

Ryc. 2. Fotografia lotnicza Stargardu z 1931 r. pozyskana ze zbiorow Herder-Institut w Marburgu, sygnatura 57746. Kopia w zbiorach Działu Dokumentacji Zabytków MAH w Stargardzie

Ryc. 3. Fragment muru obronnego przy ul. Klasztornej, wg stanu z 6 marca 2013 r.
Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 4. Wyburzenie budynku dawnego lazaretu z 1829 r., po 1945 r. siedziby Milicji Obywatelskiej i Policji, wg stanu z 11 lutego 2013 r. Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 5. Remontowany budynek plebanii kościoła Mariackiego, wg stanu z 5 września 2013 r.
Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 6. Odrestaurowany budynek Szkoły Muzycznej w Stargardzie (kamienica gotycka) oraz nowo powstały obiekt, wg stanu z 5 września 2013 r. Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 7. Brama Młyńska, widok od strony południowej, wg stanu z 9 listopada 2013 r.
Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 8. Fasada kamienicy przy ul. Robotniczej, wg stanu z 25 kwietnia 2013 r.
Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 9. Kościół filialny w Kępnie, XII, XIX w., wg stanu z 16 grudnia 2013 r.
Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 10. Głaz z pamiątkową tablicą na lapidarium w Koszewie, dawny cmentarz ewangelicki, wg stanu z 1 maja 2013 r. Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 11. Obelisk upamiętniający kościół św. Józefa przy ul. Bolesława Chrobrego, odsłonięty w maju 2013 r., wg stanu z 1 września 2013 r. Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 12. Fragment wystawy pt. Samoloty nad Stargardem eksponowanej od czerwca do września 2013 r. w parku Bolesława Chrobrego w Stargardzie, wg stanu z 8 września 2013 r. Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie